

КУЛЬТУРНІ ПЕРЕХРЕСТЯ: УКРАЇНСЬКА ПИСАНКА В КАНАДІ В КОНТЕКСТІ ЗАХІДНОЇ ЕСТЕТИКИ

Марія ЛЕСІВ

З того часу, як традиція писанкарства вперше перетнула океан, перемістившись із контексту свого зародження до Нового Краю, писанка стала джерелом могутнього творчого вияву серед канадських українців. Я намагатимусь проілюструвати це в даній статті, яка базується на моїй магістерській праці, присвяченій вивченню та інтерпретації цього культурного феномена¹. Увагу буде зосереджено на домінуючих тенденціях еволюції писанки в українсько-канадському контексті на основі як поглядів носіїв традиції, так і критичного бачення дослідника².

Звісно, для визначення й розуміння цих тенденцій необхідно бути ознайомленим із першоджерелом, яким у даному випадку є традиція писанкарства в українських селах кінця XIX — початку XX століть. Адже саме в цей час вона була перевезена до Нового Краю першою хвилею української імміграції, що переважно налічувала селян із Західної України. У цей самий час в Україні писанка почала привертати увагу етнографів, зокрема, М. Сумцова, С. Кульжинського, М. Кордуби, В. Шухевича, В. Щербаківського та І. Гургули. Багатий емпіричний матеріал, поданий в їхніх працях, став вагомою базою для побудови порівняльного аналізу в даній роботі.

Цей аналіз базується на численних українсько-канадських періодичних виданнях³, на друкованих звітах про діяльність українсько-канадських (здебільшого жіночих) організацій, на популярних публікаціях про писанку, виданих в Північній Америці та Україні, та на польових дослідженнях — інтерв'ю та спостереженнях⁴.

Дослідження виявляють, що розвиток писанки в Канаді був і залишається глибоко вкарбованим у складний історичний, політичний, соціальний, культурний та економічний контекст українсько-канадських спільнот, що стало результатом комплексного розгалуження традиції. На мій погляд, її розвиток обрамлюється чотирма яскраво вираженими тенденціями, які я називаю *старокраєвою*, *національно-етнічною*, *популярною та індивідуалістичною* парадигмами⁵. Вони різняться між собою

ключовими характеристиками, які найчастіше беруться до уваги українськими етнографами при вивченні писанки: передання (спосіб набуття і поширення знання про писанку), форма (фізичний вигляд писанки, що найчастіше, проте, не завжди є яйцем), дизайн (художня обробка цієї форми), виготовлення (методика створення писанки), функція (використання писанки у її контексті) і значення (пояснення причини чи мети такого використання). Щоб виразно проілюструвати контрастність чотирьох парадигм, я аналізую кожен з них з огляду на ці ключові характеристики.

Парадигма Старого Краю

Писанка старокраєвої парадигми пов'язана з "неформально" успадкованою Великодньою традицією серед українських першопоселенців та їхніх нащадків. Писання писанок було переважно жіночим заняттям, і їх знання усно передавалось в інтимному соціальному контексті родини чи громади: початківці слухали, спостерігали й копіювали.

На рівні носіїв традиції старокраєва писанка була обрядовим атрибутом святкування Великодня. Її значення в багатьох випадках ще втілювало давні магичні повір'я, які були тісно пов'язані з функціями писанок. Наприклад, деякі люди вірили, що писанки сприяють щастю, здоров'ю й достатку, і тому вони їх писали. Інші, особливо жінки й дівчата, вмивались водою з писанкою (або крашанкою) в ній, щоб бути "гарними як писанка". Такі звичаї в українських селах кінця XIX — початку XX століть описані М. Сумцовим [17, 203] та М. Кордубою [14, 180].

У тих родинях, де магичні повір'я витіснялись новим способом мислення, соціальне значення писанки домінувало. Наприклад, поширений у багатьох етнографічних регіонах старокраєвий звичай обмінюватись писанками після церковної служби на Великдень, який активно практикували українські першопоселенці, без сумніву допомагав у формуванні зацікавлення громади в новому соціально-географічному середовищі.

У родинному чи громадському контексті як форма й дизайн, так і функції писанки найчастіше продовжували ті особливості традиції, які були привезені з певного етнографічного регіону в Старому Краї. У цьому випадку традиція писанки залишалася дуже схожою на ситуацію в українському селі. Оскільки селяни не подорожували часто й далеко, вони знали лише особливості писання своєї місцевості. Перші українські поселення та громади на преріях західної Канади були ще більш географічно ізольованими⁶, і тому їх писанкарські особливості теж найчастіше залишались місцевого характеру.

Розглядаючи писанки старокраєвої парадигми з точки зору мистецької критики, відразу помітно, що одне яйце налічує відносно невелику кількість мотивів, досить значних за розміром. Лінії, нанесені за допомогою писачка домашнього виробництва, дещо грубуваті. Якість цих ліній відображає складність писання на вигнутій поверхні яйцевої шкаралупи.

Самі автори не вважали писанки “творами мистецтва,” хоча їх відносять до категорії “народне мистецтво” науковці. Старокраєва писанка відповідає науковим визначенням цього виду творчості в його “найчистішій” формі. Серед характерних рис народного мистецтва американський фольклорист Генрі Глассе наголошує на його тенденції бути “більш колективним, ніж індивідуалістичним”⁷ і “більш сакральним, аніж світським” [2, 271–273]. Воно є “результатом радше аматорського натхнення, аніж професійної практики” [2, 272]. Глассе також підкреслює здатність народного мистецтва заглиблюватись у духовний світ і, дотримуючись традиції, зберігати певне соціальне повідомлення [2, 271]. Українсько-канадський фольклорист Роберт Климаш розширює список характерних рис народного мистецтва саме українських першопоселенців, підкреслюючи такі фактори, як несвідоме збереження традиції й неформальне її передання [7, 7].

Національно-етнічна парадигма

На відміну від старокраєвої, національно-етнічна парадигма (особливо з наголосом на її першій, “національній”, складовій частині) тісно пов’язана з політикою та свідомою побудовою української ідентичності в багатоетнічній Канаді, особливо в час соціально-політичного неспокою в Україні, що загострив потре-

бу в такій побудові. Національно свідомі представники української інтелігенції, чисельність якої особливо зросла з прибуттям третьої, повоєнної, хвилі імміграції, перенесли цю традицію з її сільського сакрального контексту в більш світський урбаністичний, пристосовуючи її до нового культурно-політичного середовища і до свого соціального класу. (Цікаво, що багато з цих людей, будучи родом з урбаністичних центрів України, за їх словами, “не чули про писанку, поки не імігрували до Канади”.) Тут писанка перетворилась в показовий символ “українськості”. І, власне, аспект “українськості” набуває домінуючого значення для послідовників цієї парадигми.

Починаючи з культурно-політичної діяльності перших великих українсько-канадських жіночих організацій наприкінці 1920-х років⁸, знання про писанку передавалось за допомогою численних друкованих видань, а також спеціально організованих для цього заходів (лекцій, публічних презентацій, курсів писання писанок тощо), що згодом поширились серед багатьох українських інституцій. Відповідно, це знання ставало радше “формально набутим”, аніж “неформально успадкованим”, як у випадку старокраєвої парадигми.

Культурні активісти черпали інформацію про традицію українського писанкарства з ранніх етнографічних праць на цю тему та інколи проводили власні дослідження серед українських першопоселенців. Результатом цього стало ознайомлення канадських українців із великою кількістю писанкових мотивів, пов’язаних з різними етнографічними регіонами України. Стерши будь-які етнографічні розмежування, тепер ці мотиви активно розповсюдились і сформували широкий композиційний репертуар кожної писанкарки чи писанкаря. Дещо унікальним прикладом є колекція Мирослава Куця в Едмонтоні. На сьогодні він відтворив понад три тисячі писанок з різних регіонів України на основі візрів, які він збирав як в Канаді, так і в Україні впродовж багатьох років. Самобутні рослинні й тваринні орнаментальні мотиви із залишків трипільського глиняного посуду епохи неоліту також знайшли своє застосування на українсько-канадських писанках. Така різноманітність мотивів, на основі якої писанкарі в Канаді часто творять власні композиції, є для них не тільки естетично, але й ідеологічно привабливою, бо викликає почуття

гордості за багатство українського культурного спадку. Цей чинник особливо підсилений великим інтересом до символіки окремих мотивів, в чому чітко простежується вплив раних етнографічних досліджень про писанку, що здійснювались під впливом європейської міфологічної школи фольклористики. Наприклад, гіпотези про походження й значення певних писанкових мотивів, висловлені В. Щербаківським і М. Сумцовим, а пізніше їхнім послідовником в Канаді С. Килимником, знайшли своє відображення в багатьох українсько-канадських популярних джерелах у формі беззаперечної інформації. Більше того, як і форма цих мотивів, так і їх символізм стали безмежним джерелом творчої інтерпретації для багатьох канадських українців.

На відміну від старокраєвої, національно-етнічну писанку почали сприймати як мистецьку форму самі носії цієї традиції, яку вони самі вважають “народною”, що в свою чергу підсилює її значимість. Як мистецька форма, писанка національно-етнічної парадигми захопила не лише жінок, але й чоловіків. За допомогою технологічно вдосконалених інструментів досвідчені майстри перетворили писанку у вражаюче ефектний твір, що серйозно й позитивно представляє українську націю. Ці твори помітно повпливали на теперішнє сприйняття писанок старокраєвої парадигми багатьма канадськими українцями. Вони тепер вважають старокраєві писанки “простими”, “грубими” і “невишуканими”⁹. За час свого існування національно-етнічні писанки майже цілковито витіснили старокраєві і набули статусу “традиційних”.

Послідовники національно-етнічної парадигми розширили цю традицію далеко за межі святкування Великодня, часто пишучи писанки впродовж усього року. Сувенірно обрамлені, вони зараз функціонують як подарунки з будь-якої нагоди — весілля, закінчення школи, іменин, і навіть можуть прикрашати новорічні ялинки. Крім того, писанки часто використовуються для економічних цілей. Наприклад, в часи Другої світової війни Союз українців Канади влаштував розпродаж творів народного мистецтва, в тому числі писанок, збираючи кошти на військові потреби [13; 74]. Деякі сучасні заходи економічного характеру чітко виявляють вплив культурного контакту української традиції з популярною західною культу-

рою. Сьогодні одним із видів збирання коштів на громадські (часто церковні) потреби серед канадських українців є влаштування так званих “писанкових бінго” в контексті святкування Великодня, де переможці цієї популярної на Заході гри отримують у подарунок писанки.

Писанка національно-етнічної парадигми, у якій домінує “етнічний” елемент, проходила дуже схожий шлях розвитку. Проте її політичне підґрунтя було значно слабшим. Нащадки українських іммігрантів, народжені в Канаді, вже значно менше заангажовані політично. Як зазначає Френсис Свирипа, “культурно-етнічна свідомість, а не політизована національна свідомість” найкраще визначає українсько-канадську ідентичність молодших генерацій [11, 26]. Багато з них пишуть писанки лише раз на рік під час святкування Великодня, і їхні твори найчастіше не характеризуються такою ж складністю детального опрацювання, як ті, що належать досвідченим митцям.

Хоча послідовники національно-етнічної парадигми часто трактують свою діяльність як “продовження” чи “збереження традиції”, я вважаю, що вони створили нову традицію на основі старокраєвої. Ця ідея базується на концепції “винайденої традиції”, вперше запропонованій Еріком Гобсбаумом і його колегами. Дана концепція звертає увагу на пристосування “старих моделей для нових призначень” в нових контекстах [3, 5].

У багатоетнічному контексті Канади писанка стала тим, що соціолог Всеволод Ісаїв назвав би “зовнішнім символом” національно-етнічної ідентичності, яку він визначає як “соціально-психологічний процес, через який індивідууми суб’єктивно включають себе до спільноти уявних предків чи попередників, з якими [вони] поділяють особливу культуру” [4, 119].

Популярна парадигма

До даної парадигми належать предмети, які, якимось чином асоціюючись із писанкою, стали продуктами популярної культури (сувенірного чи утилітарного призначення) і відповідно технологічному прогресу. Вони теж пов’язані із творенням української етнічної ідентичності, однак методами, протилежними до національно-етнічної парадигми. Ці продукти є здебільшого машинного виробництва і виготовляються у багатьох копіях. Їх розпов-

сюдження поза корпоративною сферою підприємства-виробника забороняється. До таких предметів належать підставки для комп'ютерних мишок з репродукціями писанок на них, м'ячі для гри в гольф із писанковими візерунками (іл. 6), писанкові пuzлі тощо. Дещо унікальним прикладом (бо кустарного виробництва та існує в єдиному екземплярі) є "писанкова гітара" Едмонтонського музичного гурту "Кубасонікс".

У контексті популярної парадигми елемент етнічної ідентичності часто проявляється через пародію на українську культурну спадщину. Підкреслюючи як "українськість", так і "несподіванку", такі речі часто викликають посмішку у поціновувачів гумору. Щоправда, цей гумор може зрозуміти лише той, хто обізнаний із "традиційними" писанками. З іншого боку, предмети такого характеру нерідко викликають негативне ставлення деяких радикальних послідовників національно-етнічної течії, які вважають їх формою спотворення української спадщини.

Індивідуалістична парадигма

Як вказує сама назва, для індивідуалістичної парадигми характерною є значна перевага індивідуального над колективним і "традиційним," і, відповідно, кожна індивідуалістична писанка є унікальною. Творців даної парадигми надихають "традиційні" писанки, і з цієї точки зору фактор "українськості" відіграє значну роль, бо, інакше, чому саме яйце використовується як форма? Щоправда, в даному випадку домінує вираження персональної ідентичності митця. Індивідуальна творчість пов'язана з великим ступенем імпровізації та експериментування, що позбавляє автора "традиційних" рамок, і є відображенням його особистого смаку, який, за визначенням фольклориста Майкла Оуна Джонса, є синтезом почуттів, емоцій, досвіду та асоціацій творця [5, 173–174].

Українська писанка в Канаді у контексті західної естетики

Розглядаючи українську писанку в Канаді з естетичної точки зору, я спираюсь на теоретичну працю Річарда Андерсона "Західна естетика: квартет традицій", у якій автор, охоплюючи широкий спектр тенденцій західної теоретичної думки про естетику, виокремлює чотири домі-

нуючі категорії — теорії естетики. *Мімічна* теорія підкреслює "зв'язок мистецького твору з якимось матеріальним об'єктом в довколишньому світі, який цей твір або точно імітує, або зображає його в ідеальній формі", *інструментальна (прагматична)* теорія "наголошує на функціональній здатності мистецтва, вимагаючи від нього певного позитивного внеску в життя індивідуума або суспільства", *емоційна* теорія зосереджується на психологічному аспекті внутрішнього досвіду і почуттів індивідуума (художника чи глядача), а *формалістична* наголошує на важливому значенні мистецької форми [1, с. 234]. Остання передбачає мистецьке маніпулювання та експериментування формою, часто наслідуючи девіз "мистецтво заради мистецтва" [1, с. 249].

Хоча писанка старокраєвої парадигми наповнена великим духовним і соціальним значенням, її зв'язок із західними міркуваннями про естетику є значно слабшим. Як зазначалося вище, писанки не вважались "мистецькими творами" в контексті цієї парадигми, і створити естетично привабливу форму не було першочерговою ціллю писанкарки. Хоч з огляду повір'їв, пов'язаних із магічною силою писанки, старокраєва традиція писанкарства частково відповідає інструментальному естетичному критерію, загалом Андерсонові теорії найменшою мірою можна застосувати до писанок цієї парадигми, бо формувались і функціонували вони у контексті, відмінному від "західного".

Проте, як тільки писанкарство глибше проникло у західне середовище канадського суспільства в контексті національно-етнічної, популярної та індивідуалістичної парадигм, де писанки почали трактуватися носіями традиції як мистецькі твори (навіть якщо це предмети популярної культури), вони відразу чітко стали відображати західні естетичні критерії. Далі я зупиню увагу на тих категоріях естетики, які мені видаються домінуючими для кожної з цих парадигм¹⁰.

Інструментальний і *формалістичний* естетичні критерії переважають в контексті національно-етнічної парадигми із наголосом на її "національному" аспекті. Писанка стала мистецьким інструментом конструювання "українськості" як для задоволення соціально-духовних потреб громади, так і для досягнення її по-

літичних цілей. Тоді як аспект “українськості”, в свою чергу, став асоціюватися із фізично привабливою формою як для творців цього мистецтва, так і для їхньої аудиторії. На більш індивідуальному рівні як митців, так і аудиторії *емоційний* критерій також відіграє важливу роль. Як у будь-якому різновиді творчості, сам процес творення приносить психологічний спокій, радість і насолоду митцеві. А серед різноманітних емоційних реакцій аудиторії особливий сентимент часто викликає елемент “українськості” чи писанкові мотиви з тих регіонів, звідки емігрувала до Канади родина глядача.

Емоційний та інструментальний естетичні критерії є також важливими для національно-етнічної парадигми із наголосом на її “етнічному” аспекті. Проте, інструментальний фактор тут пов’язаний більш із соціальним, духовним і культурним життям етнічних українців, аніж з їхніми політичними орієнтирами. Щодо *формалістичного* аспекту, то він різниться поміж індивідуумами і найчастіше не є пріоритетом для тих, хто пише писанки лише раз на рік під час святкування Великодня і задля соціального дозвілля.

Хоча *інструментальний* естетичний критерій, пов’язаний з економічним інтересом, є до деякої міри важливим у випадку виробників і розповсюджувачів продукції популярної парадигми, *емоційний* фактор, пов’язаний із сентиментальним елементом “українськості” з гумористичним забарвленням, все ж видається найважливішим. (Якщо першочерговим є економічний інтерес, то перевагу було б надано більш прибутковому виду підприємницької діяльності.) Поза сумнівом, для споживачів такої продукції домінуючою є роль *емоційного* критерію.

Останній естетичний аспект також домінує в контексті індивідуалістичної парадигми, оскільки він охоплює особисті думки, сприйняття й почування митця, що якоюсь внутрішньою силою виштовхуються назовні [1, 244]. Серед причин, названих самими авторами, що формують творчі імпульси до такого “нетрадиційного” писання, є мотиви: розвіяти нудьгу від “традиційності”, звільнитися від психологічного стресу чи задовольнити цікавість. У контексті даної парадигми також чітко простежується зв’язок автора з навколишнім матеріальним світом, представленим чи то предметами інтер’єру власного житла, як у випадку

Давида Маковського, чи популярним художнім фільмом тощо. З цієї точки зору індивідуалістичні писанки часто відображають *мімічний* естетичний критерій.

Хоч задля глибшого розуміння цього феномена я розглядаю писанки кожної парадигми у їх “чистій” формі, на практиці, відгалузившись від одного джерела, вони тісно взаємопов’язані й перетинаються в різних вимірах, складаючи творчий спадок одного автора, поділяючи схожі концептуальні проблеми тощо. Розгляд української писанки в Канаді з точки зору чотирьох парадигм її розвитку демонструє, якою динамічно вібруючою може стати традиція на перехресті культур.

¹ В даній статті подається дуже стислий виклад головних знахідок і думок моєї магістерської праці “Pysanka: The Ukrainian Easter Egg in Canada” [Українська писанка в Канаді], захист якої відбувся в університеті Альберти (Канада) в 2005 році. Я висловлюю щире подяку своєму науковому керівникові професору Андрієві Нагачевському за його стимулюючу інтелектуальну підтримку й допомогу в дослідженні й написанні.

² Я опираюсь на визначення антрополога Джеймса Лета, який на основі теоретичних міркувань своїх попередників підсумовує, що погляд “із середини” відображає бачення й концептуальні схеми носіїв традиції чи учасників події, яка вивчається (*emic perspective*), в той час, як погляд “зі сторони” охоплює бачення, категорії й концептуальні схеми науковців (*etic perspective*) [9, 62].

³ Серед цих видань: “Жіночий світ” (щомісячний журнал Організації українок Канади (створеної 1930 року), який видається з 1950 року), “Промінь” (щомісячник Союзу українок Канади (заснованого 1926 року), який вперше побачив світ у 1960 році) та щоквартальник Ліги українських католицьких жінок Канади (створеної в 1944 році), перше видання якого з’явилося в 1970 році.

⁴ Частину польових досліджень складають матеріали проекту “Місцева культура та її різноманітність на преріях”, що був пов’язаний з документуванням спогадів представників української, французької, німецької та англійської етнічних груп про їхнє життя на преріях до 1939 року. Проект здійснювався Центром українського фольклору при університеті Альберти під керівництвом директора Центру професора Андрія Нагачевського у співпраці з іншими університетами західної Канади. (Детальнішу інформацію про проект можна отримати на вебсайті www.arts.ualberta.ca/Local_Culture.) Я працювала в даному проекті, записуючи інтерв’ю з українцями і створюючи індекси для матеріалів, зібраних моїми колегами. Багато із записаних спогадів включають розповіді про святкування Великодня і, зокрема, про писання писанок першопоселенцями та їх нащадками. Ці інтерв’ю стали вагомою емпіричною базою для моєї праці. Крім цього, я записала понад 30 інтерв’ю з українсько-канадськими писанкарями різного віку, від підліткового до похилого, і побувала на “писанкових вечірках” в Едмонтоні. Я також простудіювала колекції трьох українських музеїв в Едмонтоні.

⁵ Дана теоретична інтерпретація частково базується на ідеях фольклориста Роберта Климаша про розвиток українського народного мистецтва в Канаді, який він обрамляє трьома фазами — “піонерською / народною”, “національною / мистецькою” та “етнічною / популярною” [7, 5–13]. На ці роздуми мене також надихнули праці Андрія Нагачевського про український танець у діаспорі [10]. Міркування Наталії Кононенко щодо систематично організованих радянських заходів та обрядів та щодо їхнього впливу на пострадянські народні традиції допомогли мені в концептуалізації тенденцій писанкарства в контексті національно-етнічної парадигми [8].

⁶ Кожна новоприбула родина отримувала 160 акрів землі, і, відповідно, її найближчі сусіди жили географічно досить віддалено.

⁷ Хоч для майстрині кожен виконаний нею твір є індивідуальним, з точки зору дослідника старокраєва традиція писанкарства залишається колективною, оскільки походження певних мотивів і функцій писанок неможливо визначити. Вони не асоціюються з конкретними індивідуумами, а радше з колективним досвідом, що акумулювався в знання традиції.

⁸ Н. Когуцька детально описує активну діяльність Союзу українок Канади, пов’язану з народним мистецтвом і, зокрема, писанками на початкових етапах існування цієї організації в кінці 1920-х — на початку 1930-х років [13, 61–88].

⁹ Це один із прикладів складності бачення носіїв традиції (*etic perspective*), яке змінюється в часі. Адаже пригадуючи писанки старокраєвої парадигми, вони оцінюють їх з точки зору свого життєвого досвіду, впродовж якого вони довгий час перебували під впливом тенденцій національно-етнічної парадигми. Тому ми не можемо бути певні, чи сприймають ці люди старокраєву писанку так, як її розцінювали в її контексті.

¹⁰ Як наголошує та ілюструє Андерсон, кілька категорій естетики, кожна до більшої чи меншої міри, можуть перетинатися в контексті одного художнього твору і змінюватись та переоцінюватись в часі [1, 251]. До того ж, важливим є те, з чийої точки зору аналізується той чи інший твір. В нашому випадку, наприклад, предмети популярної парадигми, які пародіюють мистецтво писанки, не викличуть емоційно гумористичної реакції в того, хто не знайомий із “серйозною” писанковою спадщиною національно-етнічної парадигми, і, відповідно, не відобразатимуть емоційного естетичного критерію в даному випадку.

¹¹ Тут подається лише стислий список тих джерел, на які зроблені посилання в даному тексті:

1. Anderson R. Western Aesthetics: A Quartet of Traditions // Anderson R. Calliope’s Sisters: A Comparative Study of Philosophies of Art. — New Jersey, 2004 [1990 — перше видання]. — Р. 231–252.

2. Glassie H. The Idea of Folk Art // Folk Art and Art Worlds / J. Vlach and S. Bronner (Eds.). — Ann Arbor, 1986. — Р. 269–274.

3. The Invention of Tradition / E. Hobsbawm and Terence Ranger (Eds.). — Cambridge, 2000 [1983 — перше видання].

4. Isajiw W. Symbols and Ukrainian Canadian Identity: Their Meaning and Significance // Visible Symbols: Cultural Expression Among Canada’s Ukrainians / M. Lupul (Ed.). — Edmonton, 1984. — Р. 119–128.

5. Jones M. A Folklorist’s Viewpoint on Ukrainian-Canadian Art // Art and Ethnicity: The Ukrainian Tradition in Canada / R. Klymasz (Ed.). — Hull, 1991. — Р. 47–57.

6. Klymasz R. The Ukrainian Easter Egg in Canada. — Ottawa, 1969.

7. Klymasz R. Introduction // Continuity and Change: the Ukrainian Folk Heritage in Canada. — Ottawa, 1972. — Р. 5–13.

8. Kononenko N. Soviet Ritual /Post-Soviet Ritual: Ongoing Social Engineering. — Paper read at Canadian Institute of Ukrainian Studies Seminar (27 January, 2005) at the University of Alberta, Edmonton.

9. Lett J. The Human Enterprise: A Critical Introduction to Anthropological Theory. — Boulder, 1987.

10. Nahachewsky A. Dance Across Cultures: Perspectives on Folk, Ethnic, National and Character Dance. Manuscript.

11. Swyrypa F. From Sheepskin Coat to Blue Jeans: A Brief History of Ukrainians in Canada // Art and Ethnicity: The Ukrainian Tradition in Canada / R. Klymasz (Ed.). — Hull, 1991. — Р. 11–27.

12. Гургула І. Писанки східної Галичини і Буковини в збірці національного музею у Львові // Матеріали до української етнології. — 1929. — Т. 21–22. — С. 131–155.

13. Когуцька Н. Четверть століття на громадській ниві (1926–1951): Історія Союзу Українок Канади. — Вінніпег, 1952.

14. Кордуба М. Писанки на галицькій Волині // Матеріали до української етнології. — 1899. — Т. 1. — С. 169–209.

15. Кулжинській С. Лубенській Музей Е. Г. Скаржинской. Етнографический отдѣлъ: описание коллекции народныхъ писанокъ. — М., 1899.

16. Килимник С. Писанки // Український рік в народних звичаях в історичному освітленні. — Вінніпег, 1962. — Т. 3. — С. 189–236.

17. Сумцов М. Писанки // Киевская старина. — 1891. — С. 181–209; 363–383.

18. Щербаківський В. Основні елементи орнаменту українських писанок та їхнє походження: Студія. — Прага, 1925.

19. Шухевич В. Писанки // Шухевич В. Гуцульщина. — Л., 1904. — Т. 4. — С. 220–231.

This article is dedicated to the dominant trends of evolution of the Ukrainian and Canadian pysanka, which the author calls Starokrayeva, National and Ethnical, Popular and Individual paradigms. Besides, the author focuses on aesthetic aspect of pysanka of each paradigm. Research shows either continuation or change in the Ukrainian tradition in different social and cultural contexts, especially due to contact of this tradition with Western culture.